

**DUNYOGA DONG TARATGAN MUARRIX MUSAVVIRI
MUHAMMAD MUROD SAMARQANDIY...**

Qoraqolpoq Davlat Universiteti Tarix fakulteti tarix yo'nalishi
3- bosqich talabasi **Ollamova Dinara Oybek qizi**
dinaraollamova9@gmail.com

Annotatsiya:

Tarixni o'zining mo'jaz qalamlari ostida tasvirlay olgan mo'yqalam sohibi Muhammad Murod Samarqandiydir. Movarounnahrda yashab o'tgan rassomlar ichida asarlari bizgacha eng ko'p yetib kelgan rassomdir. Samarqand miniatyura doirasi taraqqiyotida mashhur musavvir xissasi katta bo'ldi.

Kalit so'zlar: *Miniatyura, N.Nizomiddinov, A.Ashrafiy, “Shohnoma”, Firdavsiy, “Shahanshohlik muraqqa'si”.*

Samarqandda kitobat san'atining rivojlanishi bilan XVI XVIII asrda yanada davom ettirilishi va o'ziga xos bir miniatyura maktabi vujudga keldi. Samarqand miniatyura doirasi taraqqiyotida mashhur musavvir Muhammad Murodning xissasi ayniqsa kattadir. Islom dinida bunday iste'dod egalari, diniy xurofotlarning kuchliligi bois o'z Vatanida erkin ijod eta olmadilar. (Ma'lumki, u vaxtlari dinda jonzotlarni, tabiat manzaralarini, sarbozlarni xususan, inson tashqi ko'rinishini uning tasvirini ifodalash chizish taqiqlanardi. Bu ayniqsa Movarounnahrda shayboniylar sulolasi davrida yanada kuchayib ketgan edi. Lekin Ashtarxoniylar sulolasi vakillari kelishi bilan bu vaziyat biroz yumshagan. Ashtarxoniy hukumdorlar Imomqulixon ilm-fan, san'atga homiylik ko'rsatadi, san'at ustaxonalari ishlangan). Bu bosimni sezgan rassom yaqinlari bilan Hindistonga ketishga majbur bo'lgan. U tarafda shunday bir muhit yaratildiki, hatto maktablar yaratilib, u yerdan o'nlab musavvirlar yetishib chiqa boshladi.

Muhammad Murodning bizgacha saqlanib qolgan asarlari 200 dan ortiqdir. Jumladan, Abulqosim Firdavsiyning “Shohnoma”siga, Sa'diyning “Bo'ston” (Chester Bitti Kutubxonasi, Dublin) asarlariga chizilgan miniatyuralar mavjud. “Shohnoma” tasvirlari O'zFA Beruniy nomidagi Sharqshunoslik institutida 1811 raqamidagi dasxat tarkibida saqlanadi.

Hindistonga kelgan (ba'zi manbalarga ko'ra Akbar, ba'zi manbalarga ko'ra Jahongir saroyiga) rassom Boburiylar sulolasining “Shahanshohlik muraqqa'sini” (Imperiya albomi) ni tuzgan. Tadqiqotchilar fikriga ko'ra Muhammad Murodning ushbu safaridan so'ng o'z miniatyuralar uslubini o'zgarganini qayd etishdi. Lekin ayni paytda Markaziy Osiyo - Fors an'alarida bu aloqa saqlanib qolindi.

Amerikalik tadqiqotchi, Robert Skelton Muhammad Murod Samarqandiy nafaqat miniatyurachi balki, ajoyib chizmachisi ham bo'lgan degan xulosaga kelgan.

Musavvir ijodida ko'zga ko'rinadigan noodatiy narsa, badiiy hamkorlik mahsulining yuzaga chiqishi. Muhammad Nodir, Muhammad Sherif kabi yuksak iste'dod sohiblari bo'lgan musavvirlar bilan bir qatorda bo'lgan Murod Samarqandiy ko'plab tasvirlarni abadiylikka muhlashdi.

Homidjon Homidiy malumotlariga ko'ra, Tasviriy san'at olamida “chehrakusholar sarvari”, “Sharq Rafaeli deb dong taratgan Kamoliddin Behzodning nafisligi, bokira ko'tarinkilik ruhini muvaffaqiyat bilan davom ettirgan san'atkordir.

Muhammad Murod Samarqandiy hayotiy va ijodiy me'rosini topish va o'rganishda professorlar I. Nizomiddinov M. Ashrafiylarning xizmati katta.

Xulosa shuki, Muhammad Murod Samarqandiy sharq tasviriy san'atining yorqin namoyondasidir. Musavvir ijodi maxsus o'rganishga arziqli meros uning yaratgan asarlari bugungi kunda nafaqat tasviriy san'at, tarix va adabiyot uchun ham katta xazina manbayidir. Musavvirning yaratgan ta'svirlarini miniatyuralarini alohida bir albomga jamlansa, nashr qilinsa nur ustiga a'lo nur bo'lar edi. Buning uchun tasvirlarni yanada yorqinroq, aniqroq yaratishda zamonaviy apparatlardan foydalangan ham ma'quldir.

Foydalanilgan adabiyotlar va internet saytlari:

1. Пугашенква Г. Галеринка О. Миниатюры Средней Азии М.1979 стр.33 108 -117
2. Полякова Е.А. Рахимова З.И. Миниатюра и Литература Востока Ташкент 1987, илл. 85-88 стр 239
3. Homidjon Homidiy “Daholar davrasi” Toshkent .2018 y. 343 bet.
4. Muhammad Sharif va Muhammad Murod Samarqandiy “ Kitobli yigit” 1600-1630, Parij, Luvr.
5. www.yuz.uz
6. www.arxiv.uz
7. www.vikipediya.ru